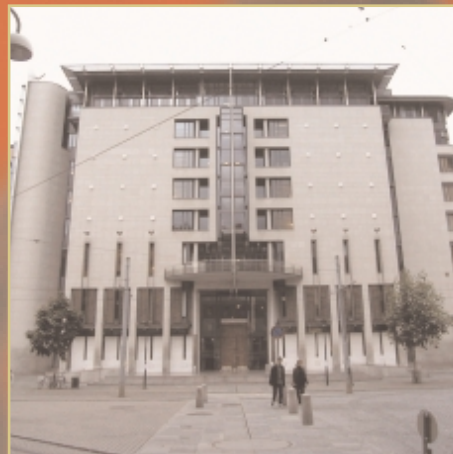

DOMSTOLENE I NORGE

2003

Innhold

Innledning Domstolene 2003	2
Dette er domstolene	3
Domstolenes rolle i samfunnet	3
Illustrasjoner domsogn og lagdømme	3
Domstolenes oppgaver	4
Domstolenes virksomhet	5
Saksavvikling og måloppnåelse	5
Store og små saker	8
Mye omtalte rettssaker	9
Tilliten til domstolene	10
Domstolenes ressursbruk	11
Økonomiske nøkkeltall	11
Bemanning	14
Kompetansesarbeid	14
Lokaler	15
IKT	16
Utviklingen i domstolene	17
Strukturendringer	17
Fremtidig organisering av tinglysing	18
LOVISA	18
Rettsmekling	19
Jordskifterettene	19
Namsmannsfunksjon	19
Utvikling av regelverk for domstolene	19
Offentlige oppnevnte råd og utvalg	21
Tilsynsutvalget for dommere	21
Innstillingsrådet for dommere	21
Domstoladministrasjonen	22
DAs rolle og arbeidsoppgaver	22
Sidegjøremålsregisteret for dommere	22
DAs styre	23
Domstoler i endring	23
Andre utviklingsprosjekt	24
Vedlegg	27
Årsstatistikk 2003	29

Domstolene i Norge 2003

Av direktør Knut Sæther

Rettsikkerheten er en av demokratiets forutsetninger, og her spiller domstolene en avgjørende rolle. Domstolenes posisjon i samfunnet avhenger av kvaliteten på de avgjørelser som blir tatt. Dette er det vanskelig å formidle i en årsmelding, som i all hovedsak gir et kvantitativt inntrykk av virksomheten. Ofte blir saksbehandlingstid satt som kriterium for hvor god en domstol er. Det er også naturlig at saksbehandlingstiden er ulik fra domstol til domstol. Likevel må vi som arbeider i og med domstolene også vurdere hvordan domstolenes ressurser utnyttes. Dette handler om ledelse, effektivitet, ressursbruk og organisering.

Domstoladministrasjonens prosjekt "Domstoler i endring" fokuserer på dette og vil komme med flere forslag for bedre domstoler. Dette prosjektet avga i høst to delrapporter som ble overlevert Stortingets justiskomite, og videreføres gjennom tre ulike delprosjekter. Domstolene og Domstoladministrasjonen er medspillere i den utviklingen av domstolene dette prosjektet representerer.

Selv om domstolene viser evne og vilje til nytenkning er det ingen tvil om at ressurstilgangen til domstolene må økes. Budsjettbehandlingen i Stortinget ga en viss bedring i budsjettet for 2004 i forhold til regjeringens forslag. Statistikken dokumenterer imidlertid at det fortsatt er for lang saksbehandlingstid ved flere domstoler. Dette utfordrer rettsikkerheten, men også borgernes tillit til domstolene. Statsmaktens legitimitet forutsetter tillit. Domstolene vil gjøre sitt også i tiden framover for at tilliten skal være tilstede.

Domstolene er i sterk omstilling. Både strukturendringene, tinglysingsreformen og innføringen av det nye saksbehandlingssystemet LOVISA stiller domstolene overfor store utfordringer. Stortingets beslutninger skal selvsagt gjennomføres, men det er ikke til å legge skjul på at det krever en vesentlig ressursvekst for å klare dette på en tilfredsstillende måte. Strukturendringene krever blant annet i flere tilfeller nye lokaler, og omfanget av dette er nok blitt undervurdert tidligere i denne prosessen.

Stortinget har nå vedtatt at administrasjonen av jordskifterettene skal legges under Domstoladministrasjonen, og dette vil trolig skje i andre halvår 2005.

Overføringen vil representere en stor utfordring for vår organisasjon, og vi vil selvsagt legge til rette for at dette skjer så smertefritt som mulig.

Domstolene er i et sterkt mediefokus, og mye tyder på at dette vil forsterkes i de kommende år. Det er viktig at domstolene møter den nye, og iblant sterkt personfokuserede virkeligheten med å holde på sin integritet og uavhengighet. Samtidig vil kravene til åpenhet øke, og det er naturlig at samfunnsintusjoner med makt signaliserer åpenhet.

Tilsynsutvalget for dommere og sidegjøremålsregisteret er nye ordninger som signaliserer en sterkere vilje til åpenhet.

Maktutredningen, ledet av professor Øyvind Østerud, avga sin innstilling mot slutten av 2003. Utredningen mener å vise at makt er flyttet fra det politiske rom til domstolene. Nasjonalstaten er i økende grad bundet av internasjonalt regelverk og av styrket rettighetslovgivning. Domstolsmakten har

dermed økt, hevdes det i utredningen. Hvis det er tilfelle at det har foregått en maktforskyvning fra folkevalgte til domstolene vil det bli et enda sterkere fokus på domstolene og hvordan de forvalter denne makten.

Høyesterettsjustitiarius Carsten Smith kommenterte maktutredningen slik i Domstoladministrasjonens nyhetsbrev: "Under enhver omstendighet velger jeg å mene at den styrking av vårt "rettighetsdemokrati" som har funnet sted er den beste form for "tilleggsdemokrati", og supplerer folkestyret på en god måte". Smith var uenig i at denne rettsliggjøringen av utfordringene i samfunnet representerer en forvitring av demokratiet, slik det formuleres i utredningen. Dette er en viktig diskusjon, den handler om sentrale elementer i vårt demokrati. Det er interessant at domstolene og rettsystemet vies så bred plass i den nye maktutredningen, og for oss som arbeider med domstolspørsmål understreker det vårt store samfunnsmessige ansvar.

Dette er domstolene

DOMSTOLENES ROLLE I SAMFUNNET

Domstolene er en av de tre statsmakter ved siden av den lovgivende og den utøvende makt.

Domstolenes hovedoppgave er å løse rettslige tvister. Det skjer gjennom at de behandler de straffesaker og sivile tvister som bringes inn for retten. Innenfor strafferett er det kun domstolene som kan beslutte tvang og straff. Enhver borger kan benytte seg av domstolen for å løse en sivilrettslig konflikt.

I tillegg utfører domstolene flere forvaltningsoppgaver. Domstolene har også en rettsutviklende funksjon gjennom sin tolking av lovene.

De alminnelige domstolene i Norge er Norges høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene, som alle pådømmer både sivile saker og straffesaker. Det finnes seks lagmannsretter i hver sitt lagdømme. Hvert lagdømme er inndelt i en rekke domsogn med en tingrett i hver. Innenfor Oslo domsogn finnes foruten Oslo tingrett også Oslo byfogdembete og Oslo skifterett og byskriverembete.

I Bergen og Stavanger domsogn finnes foruten tingrettene også et byfogdembete. Ved utgangen av 2003 var det 89 tingretter, 1. januar 2004 var det 88, og ved utgangen av 2004 vil det være 86.

Domstolene i Norge

Status fra 01.01.04

Høyesterett

6 lagmannsretter

88 domstoler i første instans

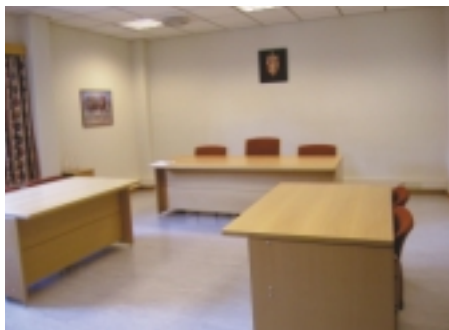
434 forliksråd

I tillegg til de tre nevnte instansene, kommer forliksrådene som finnes i hver kommune. Det finnes i tillegg enkelte domstoler med spesielt avgrenset kompetanse, kalt særdomstoler, som jordskifterettene, Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms og Arbeidsretten i Oslo.

"For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter eller en straffesiktelse mot seg, har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov."

Fra artikkel 6 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

Rettsal i Kongsberg tingrett

Saksgangen i rettssystemet

Flertallet av sivile tvister starter i forliksrådet med obligatorisk megling. Hvis ikke meglingen fører frem, har forliksrådet en relativt omfattende mulighet til å avsi dom i saken. En slik dom kan ankes til tingretten. Når det gjelder straffesaker starter alle disse i tingretten. De fleste dommer fra tingretten kan ankes inn for lagmannsretten.

Høyesterett dømmer i siste instans, men Høyesteretts kjæremålsutvalg kan nekte en sak å slippe inn for Høyesterett.

Det finnes flere internasjonale domstoler som løser retts tvister. De viktigste for borgerne i Norge er Den europeiske menneskerettsdomstolen og EFTA-domstolen.

Menneskerettsdomstolen har som oppgave å sikre at de stater som har ratifisert Den europeiske menneskerettighetsskonvensjonen, oppfyller sine forpliktelser.

Uavhengighet

Domstolene og dommerne er uavhengige i sin dømmende virksomhet. Stortinget gir lover, mens domstolene løser tvister innenfor disse. Domstolene kan overprøve en lov dersom den er i strid med grunnloven. Ingen kan gi domstolene instruks om hvordan de skal behandle en sak. En høyere instans kan som hovedregel heller ikke gi instruks til en lavere instans om behandlingen av en konkret sak.

Den sentrale administrasjonen av domstolene er lagt til

Domstoladministrasjonen

(DA). DA skal bidra til å utvikle domstolene slik at de er best mulig i stand til å møte utfordringene de stilles overfor. Domstolenes uavhengighet markeres også ved at det ikke er noe departement som har instruksjonsmyndighet overfor DA.

Domstolenes makt og åpenhet

Det skjer en betydelig maktutøvelse i domstolene, og i et demokratisk samfunn er det naturlig at dette kombineres av stor grad av åpenhet og offentlighet i domstolene. Det skjer gjennom:

- Rett til å vite når et rettsmøte skal være
- Rett til å overvære et rettsmøte
- Rett til å gjengi offentlig det som kommer frem i et rettsmøte
- Rett til utskrift av rettsavgjørelser
- Rett til å gjengi en rettsavgjørelse

Retten kan på nærmere bestemte vilkår gjøre begrensninger i offentligheten.

Åpenheten rundt dommere er også større enn for andre yrkesgrupper. Gjennom Sidegjøremålsregisteret for dommere kan hvem som helst få innsyn i dommers verv og investeringer. Det er videre etablert en klageordning ved opprettelsen av Tilsynsutvalget for dommere. Både forhold i og utenfor tjenesten kan påklages til tilsynsutvalget.

Rettsal i Sør-Østerdal tingrett

DOMSTOLENES OPPGAVER

Domstolene har rett og plikt til å avgjøre rettstvistene som blir lagt fram for retten. De tar ikke opp saker på eget initiativ. En sak som skal behandles må legges fram av den som vil ha prøvd saken. Domstolene i Norge er stort sett fullfaglige. Det innebærer at de behandler både straffesaker og sivile saker samt utfører oppgaver i tilknytning til tvangsfullbyrdelse, skifte og tinglysning av eiendomsforhold og rettigheter knyttet til fast eiendom.

Straffesaker

Domstolenes oppgaver i straffesaker er først og fremst å avgjøre skyldspørsmålet og fastsette straff. Alle ordinære straffesaker begynner i tingretten, som førsteinstans. Dersom tiltalte blir funnet skyldig, utmåles straff. Vi har fire hovedgrupper straff; fengselstraff (betinget og ubetinget) samfunnsstraff, forvaring og bøter.

Behandlingen av straffesaker i tingretten faller i to kategorier; meddomsrettssaker og enedommersaker (tilståelsesdom). I meddomsrettssaker settes retten med to lekdommere i tillegg til fagdommeren, og det avholdes en ordinær hovedforhandling. Ved tilståelsesdom settes rett bare med en juridisk dommer. Tilståelsesdom er en sterkt forenklet fremgangsmåte som bare kan brukes når bestemte vilkår er oppfylt.

I tillegg til å avgjøre skyldspørsmålet og fastsette straff, er domstolene også tillagt oppgaver på etterforskningsstadiet ved at politiets bruk av tvangsmidler etter nær-

mere regler skal forelegges for tingretten. Varetekt er det mest inngripende tiltak under etterforskningen, og varetektsfengsling skal alltid avgjøres av domstolene.

Sivile saker

I sivile saker er domstolenes oppgave å løse en aktuell rettstvist mellom to eller flere parter. Det kan dreie seg om saker mellom private parter og mellom private parter og det offentlige. Uenigheten kan gjelde alt fra strid om eiendomsgrenser til økonomiske forhold eller saker mot det offentlige. I tingrettene avgjøres sivile saker som regel av en fagdommer alene, mens de i lagmannsretten avgjøres av tre fagdommere. Både i tingretten og lagmannsretten kan en part kreve å få retten satt med lekdommere fra de alminnelige utvalgene for meddommere. I enkelte saker deltar fagkyndige meddommere.

Det er opprettet en prøveordning med rettsmekling i 38 domstoler. Målsettingen med rettsmekling er å oppnå et forlik i saken som medfører at det ikke blir nødvendig med hovedforhandling og dom i saken.

Andre oppgaver

Domstolene har også andre typer oppgaver som tinglysning, offentlig skifte (dødsbo, felleseie og konkurs), namssaker, notarialforretninger, vielser og registrering av partnerskap.

Tinglysning av rettigheter og plikter knyttet til fast eiendom, for eksempel hjemmelsforhold, pant, forkjøpsretter og veiretter, blir i dag utført av tingrettene. I Oslo utføres tinglysning av Oslo skifterett og byskriverembete. Stortinget vedtok i 2002 å overføre tinglysningen til Statens kartverk i løpet av de nærmeste årene.

Tingretten har en rekke oppgaver i skiftesaker. De viktigste er behandling av konkursbo, offentlig skifte av dødsbo og offentlig skifte av ekteskapeleg felleseie. I Oslo er skiftesakene lagt til Oslo skifterett og byskriverembete. Konkursbo bestyres ofte av advokater som bostyrere. Også de fleste dødsbo bestyres av advokater oppnevnt av skifteretten. Selv om det oppnevnes bostyrer, skal retten overvåke behandlingen og ta stilling til retts spørsmål underveis.

I tvangssaker medvirker tingretten til å få fullbyrdet krav som ikke blir oppfylt frivillig. I Oslo, Bergen og Stavanger er disse oppgavene lagt til byfogdembetene. For å kunne kreve tvangsfullbyrding hos namsmyndighetene, må man ha et tvangsgrunnlag, for eksempel en dom, et rettsforlik eller et gjeldsbrev som inneholder vedtak om inndrivelse, eller leiekontrakter med vedtak om utkastelse. Det er videre en oppgave for tingrettene og byfogdembetene å ta stilling til begjæringer om tvangssalg av fast eiendom.

Tingrettene har videre oppgaven som notarius publicus. Notarialforretninger går ofte ut på å bekrefte ektheten av en underskrift eller en fotostatkopi, eller bekrefte opplysninger fra foretaksregisteret. Notarius publicus utfører også borgerlig vigsel og registrering av partnerskap.

Skjønn er en spesiell form for rettergang. Hovedformålet med skjønn er som regel å fastslå verdien av eiendommer. Skjønnssforretningen går normalt for tingretten. Tingretten forsterkes da med fire skjønnsmenn.

Vigselrom i Fosen tingrett

Stavanger tingrett

Domstolenes virksomhet

SAKSAVVIKLING OG MÅLOPPNÆELSE

For domstolenes saksbehandling i første instans (tingretter) og andre instans (lagmannsretter) har Stortinget fastsatt følgende gjennomsnittlige mål for saksbehandlingstid, dvs. fra saken kommer inn til domstolene til avgjørelse foreligger.

Straffesaker (M-saker) og lagrettesaker (jury)	3 måneder
Forhørsrettssaker (F-saker)	1 måned
Sivile saker (A-saker)	6 måneder

Nytt saksbehandlingssystem i domstolene – LOVISA erstatter SAKS

Innføringen av LOVISA i domstolene har startet. For de domstolene dette gjelder har det i forbindelse med statistikkrapporteringen for 2003 vært vanskelig å få sammenheng mellom de sakene som ble avsluttet i SAKS og overført til LOVISA. Videre er det i innkjøringsfasen noen problemer med å få korrekte tall ut av statistikkrapporteringen i LOVISA. I de tilfeller domstolen selv ikke har hatt pålitelig tallmateriale tilgjengelig, har vi tatt utgangspunkt i, og om mulig slått sammen tallmaterialet fra SAKS og LOVISA. Hvis det har vært vesentlig usikkerhet ved tallmaterialet, har vi dels valgt å beregne de forventede verdiene for de manglende tallstørrelsene, dels valgt å ikke framlegge disse.

Saksbehandlingstidene for de ulike sakstypene i andre instans er i 2003 beheftet med så stor usikkerhet på grunn av overgangen til LOVISA, at vi har valgt å ikke fremlegge disse. Dette har som konsekvens at det heller ikke er mulig å rapportere på grad av måloppnåelse for andre instans.

Resultater første instans:

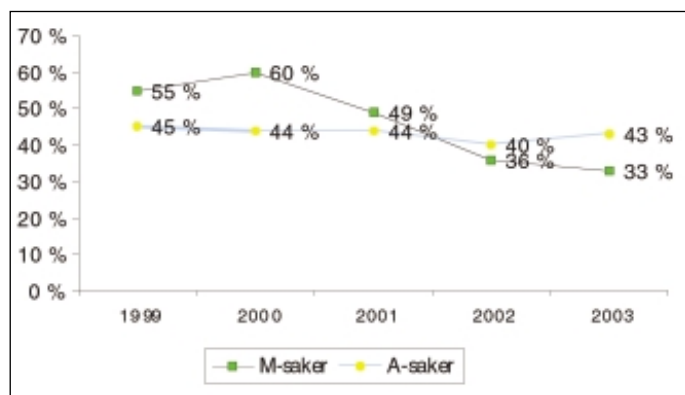
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (mnd.)	1999	2000	2001	2002	2003
A-saker	6,5	6,5	6,5	6,7	6,7
F-saker	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
M-saker	3,1	3,1	3,3	4,0	3,4

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for A-sakene i 2003 er den samme som i 2002, 6,7 mnd. Det er fremdeles betydelig variasjon i saksbehandlingstiden mellom domstolene, og denne varierer fra 3,1 – 10, 5 mnd. i 2003.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for M-sakene har gått ned fra 4,0 mnd. i 2002 til 3,4 mnd. i 2003. Det er fremdeles betydelige variasjoner mellom domstolene, fra 0,9 – 8,7 mnd. saksbehandlingstid i 2003.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for F-sakene er stabil på 6 mnd. og saksbehandlingstiden i den enkelte domstol varierer fra 0,2 – 1,0 mnd. I 2003.

MÅLOPPNÆELSE

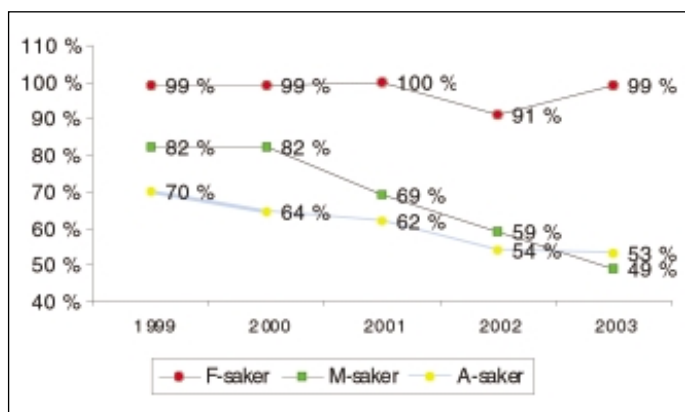

Andel saker i tingrettene innenfor Stortingets mål for saksavviklingstider.

Andel saker i tingrettene som er innenfor Stortingets mål for saksavviklingstider er relativt stabilt for A-sakene. I 1999 var 45 prosent av sakene innenfor målet om gjennomsnittlig saksbehandlingstid, i 2003 er 43 prosent innenfor målet.

I 1999 var godt over halvparten av sakene innenfor Stortingets mål for saksavviklingstid, mot kun en tredjedel av sakene i 2003.

Antall behandlede saker ved den enkelte domstol varierer

Første instans: Andel tingretter innenfor Stortingets mål for saksavviklingstider.

sterkt, og det er derfor interessant å se på hvor stor andel av sakene som i gjennomsnitt blir behandlet innenfor målene for saksbehandlingstidene. Hvis flere små enn store domstoler er innenfor målet på gjennomsnittlig saksbehandlingstider, vil antall saker som i gjennomsnitt er innenfor målet på saksbehandlingstidene være lavere enn antall domstoler innenfor.

Som figuren viser har antallet tingretter som overholder målene for saksavviklingstider har vært fallende siden 1999 for A-sakene og M-sakene. Dette har dels sammenheng med den store beholdningen av gamle saker som domstolene sliter med og dels med ressursmangel i domstolene.

INNKOMNE OG BEHANDLEDE SAKER

Første instans

I perioden 2001 - 2003 var saksinngangen som følger:

Straffesaker	F-saker innkommet	F-saker behandlet	F-saker Beholdning	M-saker innkommet	M-saker behandlet	M-saker Beholdning
2001	36 478	36 218	1 926	18 191	16 795	5 617
2002	36 663	36 853	1 678	15 984	16 854	4 730
2003	36 070	35 407	2 236	16 499	16 627	4 560
Endring 02-03	-1,6%	-3,9%	33,3%	3,2%	-1,3%	-3,6%

Tvistemål	A-saker innkommet	A-saker Behandlet	A-saker Beholdning
2001	12 161	11 998	7 110
2002	12 864	12 300	7 707
2003	13 341	13 371	7 577
Endring 02-03	3,7%	8,7%	-1,7%

Beholdningene for både A- og M-saker har blitt redusert i 2003 på tross av en sterk vekst i antall innkomne saker. Dette skyldes at domstolene har behandlet 8,7 prosent flere A-saker i 2003 enn 2002. Antall behandlede M-saker er tilnærmet det samme som i 2002. Selv om beholdningen av F-saker har økt noe, tyder det likevel på en økning i produktiviteten til domstolene.

For å vurdere belastningen på domstolene opereres det med såkalte vektete saker, en M-sak er lik 0,5 A-sak, en F-sak er lik 0,15 A-saker. Verken B-saker eller skifte- og namsaker er med i beregningsgrunnlaget. Likevel gir dette en indikasjon på domstolens belastning.

I perioden 2001 - 2003 var saksinngangen samlet sett som følger:

Vektete saker	2000	2001	2002	2003
Innkomet	25162	26728	26355	27001
Behandlet	25059	25828	26255	26996
Beholdning	9238	10207	10324	10192
Antall dommerårsverk	470,1	473	476	487
Antall saksbehandlerårsverk	877,9	884,9	891,7	895,7

I 2003 ble det for første gang siden 1999 behandlet like mange saker som det kom inn til domstolene. Måloppnåelsen har likevel ikke vært lavere for A- og M-sakene siden 1999 – se ovenfor.

Andre instans

I perioden 2000 - 2003 var saksinngangen som følger for sivile ankesaker, meddomsrett og lagrette.

Straffesaker	Lagrette innkommet	Lagrette behandlet	Lagrette Beholdning	Meddomsrett innkommet	Meddomsrett behandlet	Meddomsrett Beholdning
2001						
2002	292	287	158	448	482	183
2003	375	376	148	523	495	199
Endring 02-03	28,4%	31,0%	-6,3%	16,7%	2,7%	8,7%

Sivile ankesakerinnkommet	Behandlet	Beholdning	
2001	1841	1819	1448
2002	1835	1809	1482
2003	1853	1746	1544
Endring 02-03	1,0%	-3,5%	4,2%

I 2. instans har det vært en vesentlig økning i antall innkomne meddomsrettssaker og lagrettesaker, og antall behandlede lagrettesaker. Beholdningen av gamle saker er i liten grad endret. Antall innkomne sivile ankesaker er økt noe, mens antall behandlede saker er redusert med 3,5 prosent. Resultatet er en økning av beholdningen på 4,2 prosent. Samlet sett tyder imidlertid tallmaterialet på en økning i produktiviteten i fra 2002 til 2003.

Pga. noe usikkerhet ved årets statistikkgrunnlag for lagmannsrettene er det ikke mulig å operere med vektete saker for å vurdere den totale belastningen i 2003.

ÅRSAKER TIL DEN LAVE MÅLOPPNÅElsen

Den lave måloppnåelsen på saksbehandlingstidene skyldes primært den store beholdningen av gamle saker. For å nå målene for saksbehandlingstid, må beholdningene reduseres slik at de innkomne sakene ikke blir liggende flere måneder i kø før de behandles.

Det ser også ut til at flere av sakstypene som ligger til grunn for tildelingen av ressurser har blitt mer kompleks og krevende uten at domstolene har blitt kompensert for dette i tilstrekkelig grad.

Et tredje årsaksforhold gjelder spesielt de mindre domstolene. Hvis domstolene mottar spesielt kompliserte eller ressurskrevende saker i en periode, kan dette gi tilfeldige svingninger i gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Det er videre flere eksterne forhold som påvirker saksbehandlingen både i første og andre instans. Opptatte forsvarere og lav kapasitet ved enkelte statsadvokatembeter skaper problemer med beramming av saker. Dette gjør det vanskelig å få berammet hovedforhandlingene. Problemet blir spesielt stort i saker med flere tiltalte. I tillegg skal det kalles inn øvrige parter, vitner, sakkyndige osv. "Fristsakene", jf. straffeprosessloven § 275 andre ledd skaper også utfordringer i saksbehandlingen. Andre hovedforhandlinger må utsettes for å kunne prioritere disse sakene.

STORE OG SMÅ SAKER

Ethvert konfliktforhold som bringes inn for domstolene registreres som en "sak".

Bak denne felles registreringen skjuler det seg imidlertid store ulikheter når det gjelder hvor komplisert saksforholdet er, og dermed hvor mye av domstolens kapasitet som må brukes. Det gir også store utslag i hvor lang tid det tar før saken er ferdig.

Norgeshistoriens største rettssak

Da oljeselskapet Esso i november 1995 inngikk kjøpsavtale og en tilknyttet driftsavtale med offshoreselskapet Smedvig om et nytt produksjonsskip til bruk på norsk kontinentalsokkel, var det en stor dag for de involverte. Skipet, som fikk navnet Balder FPU, skulle benyttes til petroleumsvirksomhet på Balder-feltet. Et halvt år etter at oljeproduksjonsinnretningen var levert, hevet Esso kjøpsavtalen og driftsavtalen. Den opprinnelig planlagte oppstart av oljeproduksjonen ble flere år forsinket. Det rettslige etterspillet ble den største og dyreste rettssaken i Norges historie.

Flere oljeselskaper, deriblant Statoil og i dette tilfellet også Smedvig og Esso, har i sine kontrakter gjort avtale om Stavanger tingrett som verneeting. 6. april 1998 kom "Balder-saken" inn. Tingrettsdommer Astrid Lærdal Frøseth fikk stevningen fra Smedvig vedlagt noen få ringpermer med bilag. Ingen var da klar over hvor omfattende saken ville bli.

FIRE TUSEN PERMER

Esso fikk et halvt år på seg til å utforme tilsvar. Esso gikk til motsøksmål som Smedvig i sin tur måtte svare på innen et halvt år. 6. mars 2000 startet hovedforhandlingen. Retten ble hevet etter 236 dager, én dag før tidsskjema. Da hadde retten over fire tusen permer med saksdokumenter. De totale krav var i en periode på nærmere åtte milliarder kroner. Kravene ble etter hvert noe redusert. Ved hovedforhandlingens avslutning gjensto fremdeles krav på fem milliarder kroner.

EN EGEN RETTSSAL

I industriområdet Dusavik i utkanten av Stavanger ble en fullt utrustet rettssal bygd opp i sakens anledning. Essos innsats alene i rettssaken beregnes til 100 årsverk. Partene hadde seks prosederende advokater hver. Saksomkostningskravene inkludert renter ble på 500 millioner kroner.

En vara fagdommer ble oppnevnt for første gang i historien. Vedkommende deltok gjennom hele saken, for å kunne overta dersom noe skulle skje med administrerende dommer. Lovendringen som muliggjorde dette kom til stand tre dager før retten ble satt. En vara ble også oppnevnt for to fagkyndige meddommere. Da hovedforhandlingene var avsluttet ble det ansatt en egen sekretær som kun arbeidet med Balder-saken. Alle dokumenter ble skannet inn. Et eget dataprogram med intranett og søkefunksjoner ble opprettet for at dommerne skulle kunne ha oversikt over alle dokumentene.

For at partene skulle holde seg til fremdriftsplanen ble det innført tidskonto. Med en sjakklokke holdt dommerne kontroll på tidsbruken. Advokatene ble bedt om å lage skriftlige disposisjoner for sine innlegg samt manuskripter til prosedyrene.

Dommen ble avsagt 30. juli 2003. Offshoreselskapet Smedvig ble dømt til å betale 500 millioner kroner til oljeselskapet Esso.

Dommen ble ikke anket til lagmannsretten, på tvers av en rekke spådommer. Også andre tvister i kjølvannet av Balder-saken som sto for domstolen, er endelig avklart.

Stavanger tingrett viste gjennom Balder-saken at når partene ikke klarer å bli enige så er ingen sak for stor for en enkelt domstol.

Dømt samme dag som pågripelsen

I Rana ble en mann pågrepet for besittelse av 30 gram hasj. Dette var klokken tolv på formiddagen. Vedkommende ble så avhørt og erkjente forholdet. Siktelsen ble utferdiget og saken ble begjært framstilt som en tilståelsessak for Rana tingrett.

Klokken halv fire samme dag ble mannen dømt til 45 dager ubetinget fengsel og 1000 kroner i bot.

Politiet og pressen i Rana diskuterte om dette var rekord, både i Helgeland og på landsbasis.

- Vi er en liten domstol og da har vi også muligheten til å områ oss fort, uttalte sorenskriveren i Rana, Fredrik Meyer, til Rana Blad.

Mye omtalte rettssaker

Domstolene er en viktig arena for nyhetsbildet i Norge. Ut over mediedekningen av saksforholdene, blir også rettsapparatets behandling av ulike saker ofte gjenstand for diskusjon. Her er noen av de mest medieomtalte sakene i 2003.

GAMAL HOSEIN

Gamal Hosein ble først dømt til ti års fengsel av Skien og Porsgrunn tingrett i 2002 for drap på sin kone.

Avgjørende for dommen var blant annet markeringer fra likhunder i gatekjøkkenet Faresgrillen, hvor de begge arbeidet. Å bruke det som bevis er blitt omdiskutert i kjølvannet av rettssaken.

Saken vakte også oppsikt da lagmannsretten ikke fant grunnlag for at Hosein skulle holdes varetektsfengslet før dommen ble rettskraftig. Hosein ble da i mellomtiden gående fri, og mediene formidlet reaksjoner på at dette var i strid med manges rettsfølelse.

Hosein ble også i Agder lagmannsrett dømt for drap. Det ble blant annet diskusjon da retten av slo testresultat fra en løgn detektor som bevis.

Hosein anket lagmannsrettens dom på bakgrunn av det han mener er feil lovanvendelse og saksbehandlingsfeil. Riksadvokaten valgte på sin side å anke på bakgrunn av straffeutmålingen. Men Høyesteretts kjæremålsutvalg avviste å behandle saken på nytt og dommen fra Agder lagmannsrett ble stående.

Dommer i EMD

Den norske stat ble flere ganger felt i Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg (EMD). De mest omtalte sakene gjaldt klager fra de frifunnede i Bjugn- og Birgitte Tengs-sakene, hvor erstatningssummen i en sivil tiltale sådde tvil om frifinnelsen i straffesaken. Det er blitt diskutert i hvilken grad avgjørelsene får betydning for norsk rett. I to saker som ble avgjort i EMD var formuleringene i de norske dommene ganske like. Men i den ene saken ble Norge felt, i den andre frifunnet. Det ser ut til at EMD trekker en grense mellom hvilke ord en dommer kan bruke når en frikjent dømmes til å betale erstatning, og hvilke ord som sår tvil også om straffesakens utfall.

Økonomisk tvist om "Balder" tok tid

2003 ble den åtte år gamle striden om manglene ved produksjonsskipet "Balder" avsluttet i Stavanger tingrett. Offshoreselskapet Smedvig ble dømt til å betale 500 millioner kroner til oljeselskapet Esso. Saken startet i 1995 og er den største og dyreste rettssaken i norgeshistorien.

Saken førte til en debatt om hvorvidt domstolene skal ha som mål å behandle absolutt alt, eller om visse bransjer hvor penger, prestisje og teknisk kunnskap står sentralt kan overlates til voldgift.

De store advokatutgiftene i saken førte til en debatt om hvorvidt advokater med fokus på konflikt vinner fram på rettsarenaen i forhold til domstolene som har fokus på konfliktens løsning. Advokatene har en egeninteresse i å holde konflikten varm, ble det hevdet. Når så partene overlater rettssalen til sine advokatkorps i stedet for å møte selv, oppstår en mekanisme som gjør at konflikten vokser, hevdet kritikerne.

TV2-sjef frifunnet for billedbruk

TV 2-sjef Kåre Valebrokk ble i Høyesterett frifunnet for å ha vist bilder av en av de tiltalte etter domfellelsen i Baneheia-saken. Høyesterett var enig i at fotoforbudet i domstolloven ikke er i strid med kravene til ytringsfrihet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), men at fotoforbudet ikke kan gjøres gjeldende når helt særegne hensyn tilsier det, slik som i denne saken

Konkurskarantene og dobbeltstraff

Høyesterett behandlet flere saker om konkurskarantene og om disse sammen med fengselsstraff var å betrakte som dobbelt avstraffelse. Dobbeltstraff er i strid med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Høyesteretts konklusjon i disse sakene var at konkurskarantene ikke sperret for å behandle samme forhold som en straffesak.

OM "SVANHILD-SAKEN"

Saken gjaldt en omsorgsovertakelse og ble endelig avgjort av Hålogaland lagmannsrett. En IQ-test av moren fikk mye omtale i mediene. Men denne hadde ikke noen stor betydning for utfallet: "Lav IQ kan i seg selv ikke begrunne en omsorgsovertagelse, like lite som høy IQ er en garanti for god omsorgsevne", heter det i dommen.

Saken ble anket til Høyesterett, men avvist av kjæremålsutvalget.

Rettsal i Fosen tingrett.

Rettsal i Gulating lagmannsrett.

TILTROEN TIL DOMSTOLENE

Markeds- og medieinstituttet MMI har i ti år målt befolkningens tiltro til ulike samfunnsinstitusjoner.

Et utvalg av befolkningen over 15 år har i personlig intervju valgt blant forhåndsdefinerte svar. Seneste undersøkelse er fra november 2003, da 1012 personer ble intervjuet gjennom personlig besøk. Tallene er veiet på kjønn og alder i henhold til offentlig statistikk. Det må beregnes en feilmargin på ca. 2-4,5 prosent.

Sett i forhold til andre samfunnsinstitusjoner

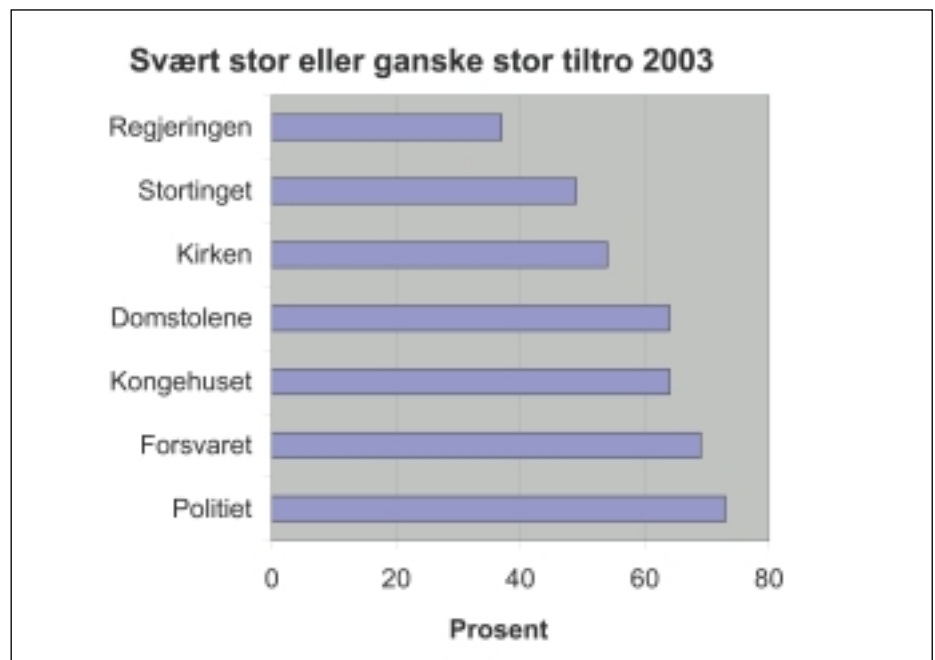
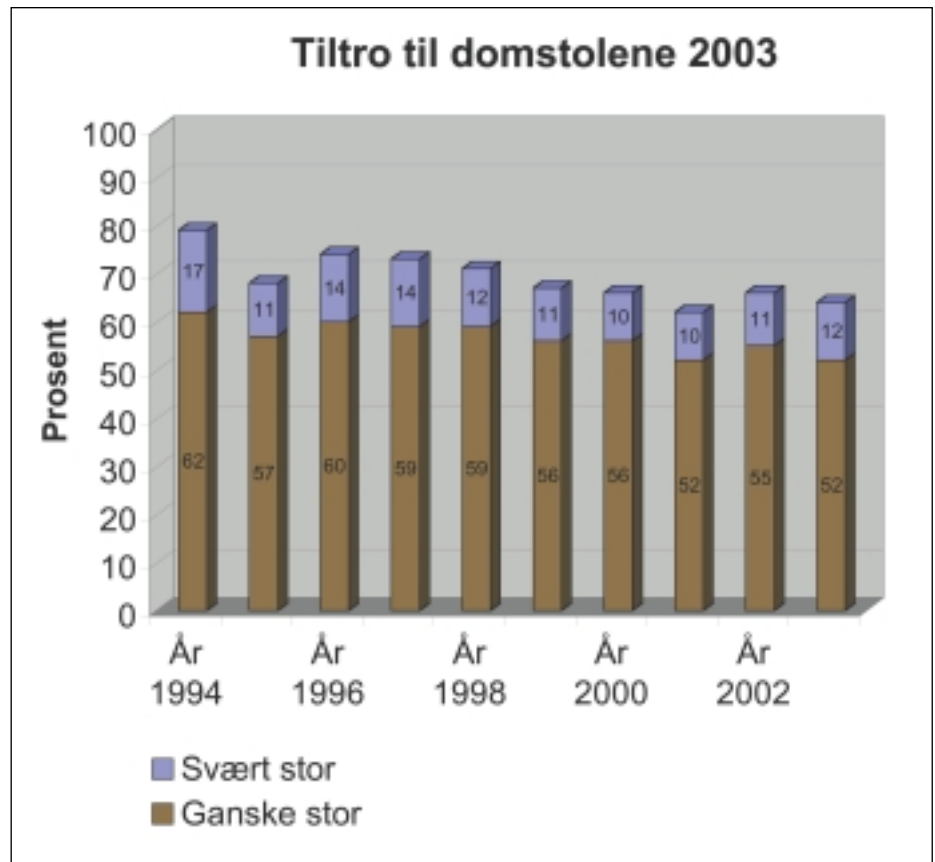
64 prosent av innbyggerne oppgir at de har svært stor, eller ganske stor tiltro til domstolene. Det er en klar majoritet, men samtidig betyr det at en stor gruppe svarer at de ikke har denne tilliten. Domstolene har i følge denne undersøkelsen for eksempel lavere tillit enn politiet, helse- og sosialvesen, utdannelsessystem, men høyere enn kirken, Regjeringen og Stortinget.

Utvikling over år

Det er grunn til å advare mot å tolke utslag i enkeltmålinger da disse holder seg innenfor feilmarginen. Undersøkelsen viser en relativt stabil tiltro til domstolene over tid, men ting tyder på at tiltroen er svakt fallende. Høyest var den i forhold til undersøkelsen ved første måling i 1994 og lavest i 2001.

Etter kjønn, alder, inntekt, geografi, utdanning og partisypati

Undersøkelsen brytes også ned for å se på kjønn, alder, husstandsinnkomst, landsdel, utdanning og politisk sympati. Da utvalget er mindre er det enda større grunn til forsiktighet med tallene her. Det går likevel å si at det er flere menn (68%) enn kvinner (59%) som har tiltro til domstolene. For alder er tilliten lavest hos de yngste (59 %) og de eldste (51 %). De i husstander med inntekter over 500 000 kroner har større tiltro til domstolene enn de med lavere inntekter. Geografisk er tilliten lavest på Østlandet utenfor Oslo, mens den er høyest i Oslo og Nord-Norge. Klart høyest tiltro (82%) er det blant de med universitetsutdanning.

Tiltroen er høyest blant de som har politisk sympati med Høyre (88%), og lavest blant de som sympatiserer med FrP (49%).

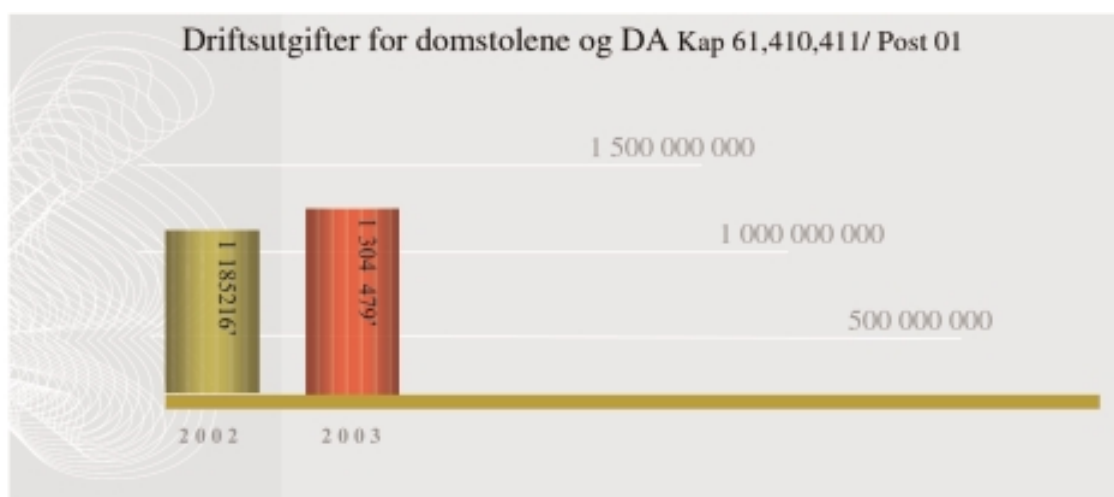
Domstolenes ressursbruk

ØKONOMISKE NØKKELTALL FOR DOMSTOLENE

KAP. 61 HØYESTERETT (JF. KAP. 3061)

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgning	54 640 839,00
Regnskap 2003	54 030 807,17
Mindreutgift	610 031,83

KAP. 410 TINGRETTENE OG LAGMANNSRETTENE (JF. KAP. 3410)

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgning	1 232 568 960,71
Regnskap 2003	1 204 131 065,56
Mindreutgift	28 437 895,15

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgning	105 687 000,00
Regnskap 2003	120 711 314,44
Merutgift	-15 024 314,44

Posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, blant annet kunngjøringsutgifter, forkynnelser som er nødvendig etter loven og utgifter til rettsvitner. Det konstateres at bevilgningen ikke var tilstrekkelig.

KAP. 3410 RETTSGEBYR (JF. KAP. 410)

Post 01 Rettsgebyr

Bevilgning	1 071 828 000,00
Regnskap 2003	1 162 724 929,67
Merinntekt	- 90 896 929,67

På posten registreres inntekter i forbindelse med sivile saker, tinglysning, skjønn, tvangsforretninger, skifte, konkurs m.m. Bevilgningen ble på bakgrunn av økning i rettsgebyrsatsen økt med 26,64 mill. kr i Innst. S. nr. 260 (2002-2003). Inntektene har imidlertid økt ut over de anslag som der ble lagt til grunn, og for året samlet sett fremkommer en ikke ubetydelig merinntekt på 90,9 mill. kr.

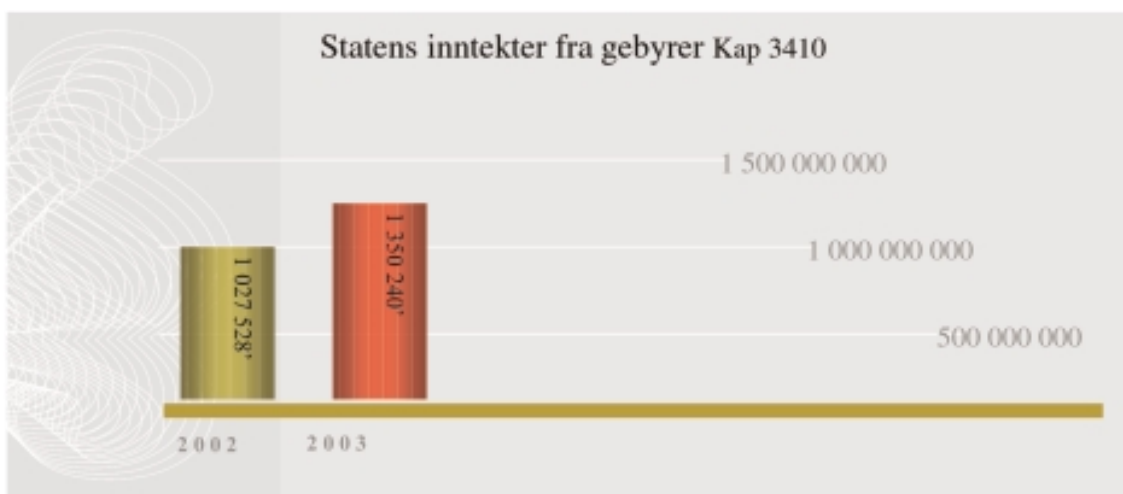
Post 03 Diverse refusjoner

Regnskap 2003	6 281 739,94
Merinntekt	-6 281 739,94

Posten dekker diverse refusjoner som skal brutto inntektsføres ved alle domstolene i første og andre instans. Posten dekker blant annet refusjoner i forbindelse med energiavregninger og refusjoner i forbindelse med oppdrag som DA utfører for andre virksomheter.

Post 04 Lensmennenes gebyrinntekter

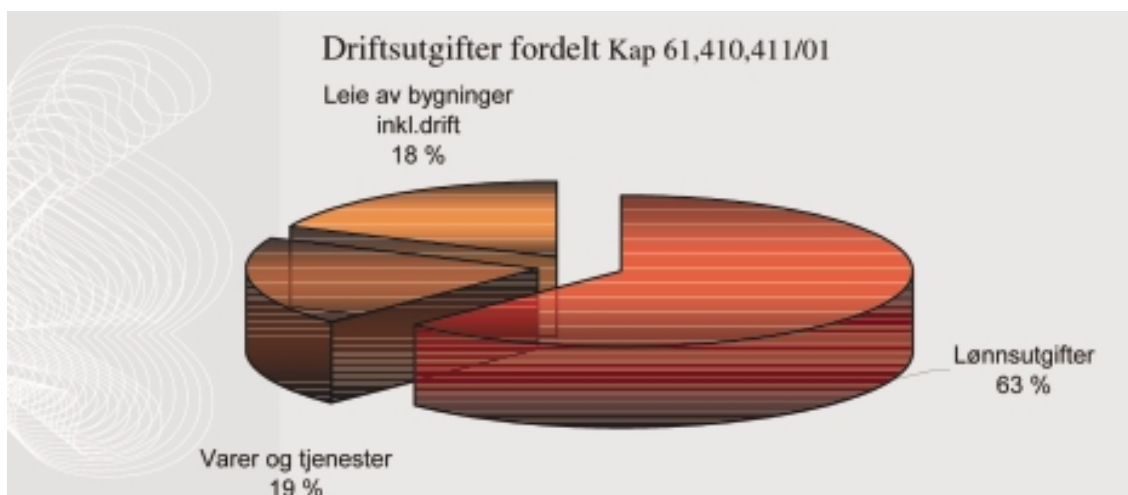
Bevilgning	168 302 000,00
Regnskap 2003	187 515 017,08
Merinntekt	- 19 213 017,08

KAP. 411 DOMSTOLADMINISTRASJONEN (JF. KAP. 3411)

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgning	48 528 126,00
Regnskap 2003	46 317 352,08
Mindreutgift	2 210 773,92

KAP. 414 DOMSUTGIFTER

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgning	71 242 000,00
Regnskap 2003	72 159 357,27
Merutgift	- 917 357,27

Utgiftene er regelstyrt og knyttet til antall behandlede straffesaker og omfanget av disse. For året samlet sett fremkommer en merutgift på i underkant av 1 mill. kr.

DOMSTOLENES BEMANNING

31. desember 2003 var det til sammen 1786 stillinger i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene og Domstoladministrasjonen.

Høyesterett

I Høyesterett var det 31. desember 2003 til sammen 59 stillinger. De ansatte er fordelt på 19 dommere og 40 saksbehandlere/administrative ledere.

Lagmannsrettene

I lagmannsrettene var det 31. desember 2003 til sammen 236 stillinger. Herav var 51 prosent kvinner og 49 prosent menn. De ansatte er fordelt på 146 dommere/domstolledere og 90 saksbehandlere/administrative ledere.

Tingrettene

I tingrettene var det 31. desember 2003 1383 stillinger. Herav var 58 prosent kvinner og 42 prosent menn. Stillingene er fordelt på 323 domstolledere/dommere, 164 dommerfullmektiger og 896 saksbehandlere/administrative ledere, inklusive namamenn.

Domstoladministrasjonen

I Domstoladministrasjonen er det totalt 83 ansatte. Av disse har 40 arbeidssted ved hovedkontoret i Trondheim og 43 ved IT-enheten i Oslo. En del av DAs ansatte i Oslo er midlertidig engasjert i deltidstilling, knyttet til ulike prosjekter.

Domstol	Menn	Kvinner	Gj.snitt fødselsår
Høyesterett	74%	26%	1944
Lagmannsrettene	72%	28%	1949
Tingrettene	72%	28%	1950

Kjønnsfordeling blant dommere

Tall for 2003 viser en kvinneandel på 50 prosent av alle utnevnelser og konstitusjoner til dommeryrket.

I perioden 1996-2000 var andelen på mellom 23-27 prosent.

I 2003 har det vært 284 søkere til 34 utnevnelser og konstitusjoner.

Kvinneandelen blant søkerne var 35 prosent.

Tall for dommerfullmektigene er et annet moment som viser en utvikling mot balansert kjønnsfordeling blant dommer-

Foto: Bjørn Langsem

I Oslo tingrett er det 40 prosent kvinnelige dommere.

ne. I 2003 var 41 prosent i denne gruppen kvinner og 59 prosent menn.

ARBEIDSMILJØ I DOMSTOLENE

HAMUs arbeid

HAMU (Hovedarbeidsmiljøutvalget for domstolene) har i 2003 arbeidet aktivt for å synliggjøre viktigheten av at det må arbeides systematisk med arbeidsmiljø.

Hovedpunktene i HAMUs handlingsplan for 2003 har i stor grad vært tema som kan knyttes til domstolenes situasjon i forhold til omstilling og strukturendringer. Et av de viktigste tiltakene er HAMUs vedtak om etablering av intern HMS-opplæring. HMS-kursene vil være to-dagers kurs spesielt rettet mot ledere, verneombud og AMU-medlemmer. Kurset skal inneholde en del grunnleggende tema, både i forhold til gjeldende regelverk, utfordringer og tiltak. Det er meldt stor interesse for HMS-kurset, og det vil i 2004 bli arrangert to kurs.

HAMU har vært opptatt av å synliggjøre arbeidsgivers rolle i omstillingsprosessen. Det har derfor vært viktig å ta opp dette på domstolbesøk, regionale sam-

linger, fagsamlinger og møter.

Et annet av HAMUs hovedpunkter har vært å få flest mulig av domstolene til å inngå avtale om inkluderende arbeidsliv. 25 domstoler har 31. desember 2003 inngått en slik avtale.

HAMUs handlingsplan for 2004 følger opp de fleste punktene fra 2003, men med enda mer vekt på inkluderende arbeidsliv, sykefraværsoppfølging og opplæring ift. omstillingsprosessene.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide en felles livsfasepolitikk for dommere. Arbeidet antas å være ferdig høsten 2004. I denne sammenheng vil det også bli vurdert en revidering av gjeldende Avtale om seniorpolitikk (utarbeidet for saksbehandlerne), slik at det også tas hensyn til alle faser i arbeidslivet.

Hovedverneombudet

Hovedverneombudet for domstolene er fast medlem av HAMU, og det ble vedtatt en frikjøpsordning i 40 prosent stilling fra 1. januar 2003.

Hovedverneombudet har deltatt i en del samlinger og møter med domstolene, samt vært samtalepartner og bidratt i prosesser i konkrete problemstillinger i enkelte domstoler. Hovedverneombudet har også deltatt på kurs innen HMS.

Oslo tinghus.

Arbeidsmiljøarbeidet internt i domstolene

Kun noen få domstoler har eget arbeidsmiljøutvalg, men de aller fleste har lagt til rette for at HMS-spørsmål tas opp i møter mellom tillitsvalgte/verneombud og leder, på allmøter eller lunsjmøter. Flere har faste møter for slike tema, andre holder møter etter behov.

- 38 domstoler har inngått avtale med HMS-tjeneste eller tilbyr konsultasjon med bedriftslege
- 66 domstoler benytter medarbeidersamtaler
- 47 domstoler utarbeider egen handlingsplan for HMS-spørsmål
- 51 domstoler bruker internkontrollhåndboka aktivt

I tillegg er det et vidt spekter av HMS-tiltak som er iverksatt i den enkelte domstol. De viktigste temaene er knyttet til omstillingsprosessene, senior/livsfasepolitikk og fysisk arbeidsmiljø. DA planlegger på sikt å etablere temadager for domstolene der bl.a. disse områdene kan diskuteres.

DOMSTOLENES LOKALER

Domstoler fra alle tre instanser disponerer i dag lokaler i 85 tinghus. Domstolene eier ingen lokaler, men leier fra Statsbygg eller private utleiere. Leie- og driftsutgiftene for domstolenes lokaler utgjør ca. 217 mill. kr i 2003.

Som en del i prosjektarbeidet "Domstoler i endring" er det arbeidet med standarder for domstollokalene i relasjon til

- beliggenhet og organisering,
- sonedeling, utforming, størrelse og kapasitet for rettsaler,
- tilleggsrom i rettsalsdelen
- tilleggsrom ytre sone
- kontorarealer.

Dette arbeidet er beskrevet i "God og effektiv rettspleie – helhetlig oversikt over domstolenes ressursbehov 2004-2008".

Lokalsituasjonen lagmannsretter

Hålogaland lagmannsrett flyttet inn i nye lokaler i april 2003. Lokalsituasjonen for Frostating, Eidsivating, Agder og

Nedenes tingrett .

Jæren tingrett .

Borgarting må i hovedsak anses som tilfredsstillende. Enkelte av lagmannsrettene ser imidlertid behov for å forbedre rettsalskapasiteten utenfor det faste kontorstedet. Som følge av behovet for å øke rettssalskapasiteten i Oslo har det blitt inngått avtale om leie av nye lokaler for Borgarting lagmannsrett i Munch-kvartalet med planlagt innflytting i 2005. Det er arbeidet videre med denne saken i 2003. Det har også blitt arbeidet videre med løsninger for nye lokaler for Gulating lagmannsrett i Bergen. I 2003 ble det avholdt en arkitektkonkurranse, og Statsbygg har engasjert Østgaard Arkitekter AS til oppdraget. Prosjekteringen er igangsatt, og det er forventet byggestart i mars 2005 og innflytting i september/oktober 2006.

Lokalsituasjonen tingretter

Det er ca. 20 domstoler i første instans som finner lokalforholdene utilfredsstillende og som ønsker nye lokaler, utvidelser, oppussing eller ombygging.

Manglene er knyttet til kontor- og rettslokalene, sikkerhet og mangelfull standard generelt. I forbindelse med gjennomføringen av strukturendringene i førsteinstans, vil det være nødvendig med nye eller utvidete lokaler for flere domstoler. Det vil dekke opp behovet for nye lokaler for en del av de domstoler som i dag anser lokalsituasjonen som lite tilfredsstillende.

Moss tingrett flyttet inn i nye lokaler ved årsskiftet 2003/2004. Indre Finnmark tingrett vil flytte inn i nye lokaler i løpet av februar 2004 og Eidsvoll tingrett vil flytte inn i nye lokaler i juni 2004. Det er videre inngått ny leieavtale for Nordre Vestfold tingrett og Follo tingrett, med innflytting henholdsvis juni 2005 og årsskiftet 2005/2005. Det er igangsatt arbeid med tilbudsinnhenting på leie av nye lokaler til Glåmdal tingrett, Haugaland tingrett, Jæren tingrett og Stavanger tingrett. Det tas sikte på innflytting i oktober 2005 for Glåmdal tingrett, og januar 2006 for Haugaland tingrett, Jæren tingrett og Stavanger tingrett. Det er også inngått avtaler om utvidelse av eksisterende lokaler for tingrettene i Arendal og i Førde.

Avtalen som i 2002 ble inngått om bygging av nye lokaler for Borgarting lagmannsrett, innebærer at de øvrige førsteinstansdomstolene i Oslo vil bli samlokalisert i tinghuset i 2005/2006 når ombyggingen av tinghuset er ferdigstilt. Ombyggingen av Bergen tinghus vil også

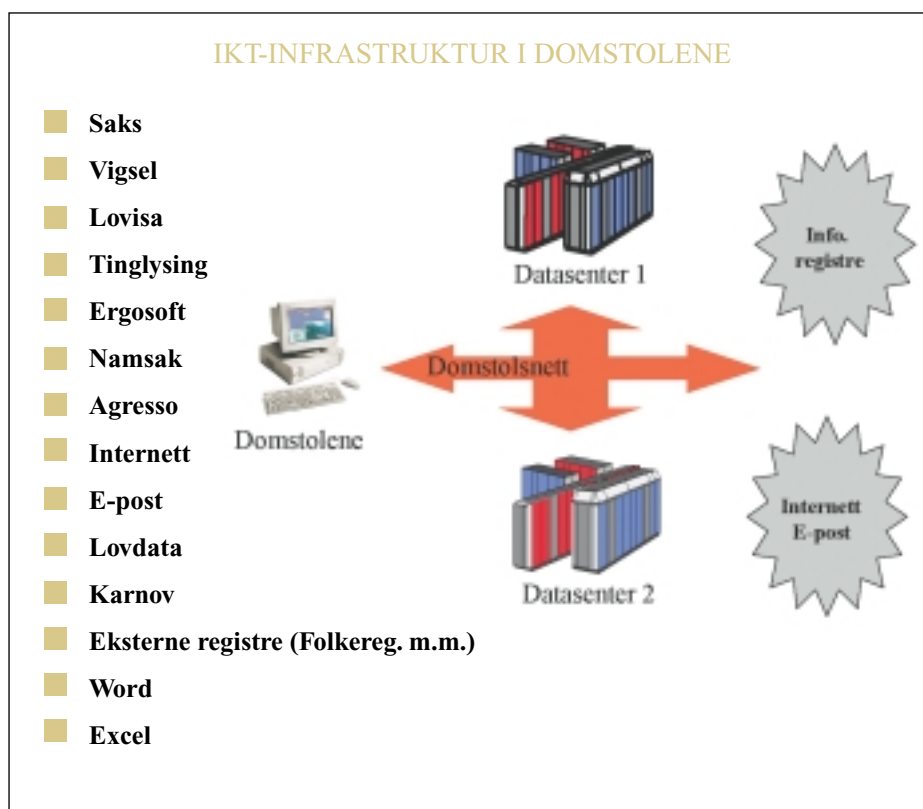
avventes til Gulating lagmannsrett er flyttet inn i nye lokaler.

IKT FOR DOMSTOLENE.

Domstolene benytter seg av en felles terminalserverløsning. Dette innebærer at all databehandling foregår på to store datasentre plassert i Oslo. Disse data-sentrene driftes av DA.

Ansatte i domstolene kan logge seg på nettet fra hvilken som helst arbeidsstasjon i domstolnettet. På domstolene benyttes arbeidsstasjoner som er knyttet opp mot datasentrene i Oslo med et eget kryptert nett, kalt Domstolsnett (WAN). Arbeidsstasjonene består av ca. 80 prosent stasjonære PC-er, ca. 10 prosent bærbar PC-er og ca 10 prosent NC-er (NettverksComputere).

Under følger en skisse av løsningen.

Domstolenes applikasjonsportefølje består av egenutviklede programmer og Microsoft Office produkter. Plattformene som disse applikasjonene kjører på er Windows 2000 og UNIX (Saks, Tinglys, Vigsel, Namsak, Ergosoft)

Utviklingen i domstolene

STRUKTURENDRINGER I FØRSTEINSTANSDOMSTOLENE

Bakgrunn

Stortinget vedtok sommeren 2001 at antall førsteinstansdomstoler skal reduseres fra 92 til 66. DA overtok ansvaret for gjennomføringen av den nye domstolsstrukturen fra Justisdepartementet. Etter planen skal arbeidet være ferdigstilt i 2008.

Strukturendringene gjennomføres puljevis, fordi prosjektet innebærer et stort ressursbehov fra bevilgende myndigheter. Blant annet medfører strukturendringene at det må bygges nye tinghus, eller foretas ombygninger i eksisterende tinghus. Arbeidet med å overføre tinglysingen fra domstolene til Statens kartverk er i stor grad samordnet med strukturendringene.

Pilotprosjektet

I forbindelse med strukturendringene, ble det ultimo 2001 igangsatt et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag. Den 1. januar 2003 ble Trondheim tingrett og Trondheim byfogdembete slått sammen til Trondheim tingrett. Samtidig ble tingrettene Midt-Trøndelag, Orkdal og Gauldal slått sammen til Sør-Trøndelag tingrett.

De ansatte ved Trondheim byfogdembete og Trondheim tingrett hadde alle sitt arbeidssted i Trondheim tinghus før omstillingsprosessen startet. De ansatte ved Sør-Trøndelag tingrett var imidlertid ikke samlokalisert før sommeren 2003. Erfaringen fra å være sammenslått uten samtidig å være samlokalisert, tilsier at dette ikke er noen heldig løsning. Dersom det oppstår forsinkelser i forbindelse med bygging av nytt tinghus, bør sammenslåingstidspunktet tilpasses dette.

Videre var erfaringen at domstolleder må utnevnes langt tidligere enn det som ble gjort i pilotprosjektet. DA legger nå til grunn at ny domstolleder som hovedregel bør utnevnes 1 1/2 år før sammenslåingstidspunktet, men uansett skal hver sammenslåing vurderes individuelt.

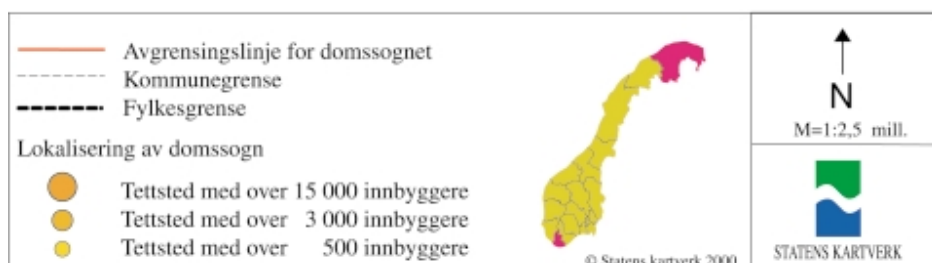
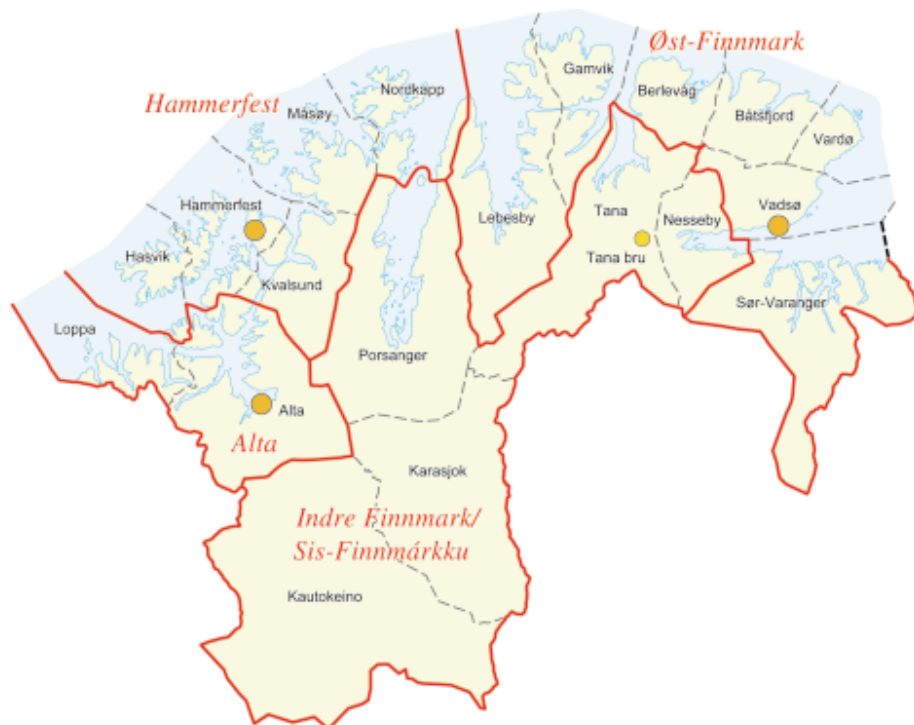
Endringer i 2004

Den 1. januar 2004 ble Tana og Varanger tingrett og Vardø tingrett slått sammen til Øst-Finnmark tingrett. Tana og Varanger tingrett avga også, i likhet med tingrettene Hammerfest og Alta, kommuner til den nyopprettede Sis-Finnmárkku diggegoddi /Indre Finnmark tingrett i Tana.

Denne tospråklige (samisk/norsk) domstolen ble opprettet 1. januar 2004 for å styrke samenes tilgang til rettssystemet. Tingretten dekker fem kommuner i forvaltningsområdet for samiske språk (Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana).

Den 1. januar ble også tingrettene i Kristiansand og Mandal slått sammen til Kristiansand tingrett. Rettskretsen ble i tillegg utvidet med to kommuner fra Sand tingrett.

Den siste kommunen til Sand slås sammen med tingrettene Holt og Nedenes til nye Aust-Agder tingrett. Denne domstolen etableres i september 2004.

Overfalletige sorenskrivere

En reduksjon av antall domstoler reduserer også antall domstolledere. DA har forhandlet frem en arbeidsavtale for sorenskriverne som er, eller kan bli, overfalletige embetsledere etter strukturendringene. Avtalen innebærer at sorenskriverne fortsetter sitt dommerverv, enten som fast dommer i tingretten, eller i en ressursgruppe av dommere administrert av DA.

Omstilling for saksbehandlere

DA laget i 2003 en personalpolitikk for omstillingsprosessene som gir svar på spørsmål om bl.a. ventelønn, flytteplikt, individuelle virkemidler og rett til arbeid i den nye domstolen eller Statens kartverk. Resultatet ble klart etter en hørings-

Tinghuset i Kristiansand.

runde i domstolene og drøftinger med tilsittmannsorganisasjonene. DA laget også en veileder for domstollederne i arbeidet med omstillingene i den enkelte domstol.

Oslo-prosjektet

Konsulentfirmaet RH Knoff har utredet Oslo-domstolens fremtidige struktur. Sluttrapporten anbefaler at Oslo byfogdebete og Oslo skifterett og byskriverembete slås sammen til én domstol. Oslo tingrett består som i dag. Rapporten er nå på høring. Ansvaret for prosjektet ligger til Justisdepartementet.

FREMTIDIG ORGANISERING AV TINGLYSING I FAST EIENDOM

St.meld. nr. 13 (2001-2002) om fremtidig organisering av tinglysing i fast eiendom ble behandlet av Stortinget i juni 2002. Det ble besluttet at ansvaret for tinglysingen skal overføres fra domstolene i første instans til Statens kartverk i Hønefoss.

Justisdepartementet har ansvaret for og leder gjennomføringsprosjektet (TR-prosjektet) som startet 1. januar 2003. Øvrige representanter i prosjektet er Domstoladministrasjonen (DA), Statens kartverk (SK) og Norsk Eiendomsinformasjon as (NE).

TR-prosjektet har i samarbeid med DA koordinert tidsplanen for gjennomføring av strukturendringene i førsteinstansdomstolene og overføring av tinglysingsoppgavene. Tinglysingsoppgavene skal overføres fra domstolene til SK i perioden mars 2004 – mars 2007, med pilotdrift i Ringerike tingrett og Asker og Bærum tingrett.

DA har utarbeidet en overordnet personalpolitikk for omstillingene og drøftet med tjenestemannsorganisasjonene 2fo og NTL aktuelle virkemidler som kan nyttes i disse omstillingsprosessene. En veileder i håndtering av personalmessige forhold i omstillingsprosessene er også utarbeidet. DA har dialog med SK i forbindelse med overføringen av både tinglysingsoppgavene og aktuelle medarbeidere.

LOVISA

LOVISA er navnet på et nytt saksbehandlingssystem for tingrettene og lagmannsrettene. Systemet skal dekke alle funksjoner som støttes av dagens IT-løsning i domstolene, med unntak av tinglysing, namsmannfunksjon og økonomi. I 2003 tok 22 domstoler i bruk første hovedleveranse av systemet. Dette er en tidlig versjon av systemet og løsningen er ikke komplett. Andre hovedleveranse av LOVISA ferdigstilles i løpet av våren 2004 og innføres først til de domstoler som har fått første hovedleveranse, og deretter til de resterende domstolene fra høsten 2004 til våren 2005.

LOVISA-prosjektets visjon er å møte fremtidens virkelighet med fremtidens verktøy.

Prosjektets hovedmål er å bidra til at domstolene:

- Sikrer kvaliteten i saksbehandlingen
- Får bedre måloppnåelse med samme ressurser
- Gir bedre service til omverdenen
- Har mer tidsriktig og attraktive arbeidsverktøy

LOVISA skal støtte behandlingen av alle saker i domstolene, men første hovedleveranse omfatter kun straffesaker og ordinære tvistemål. LOVISA er en omfattende løsning, og krever ofte en gjennomgang av arbeidsfordeling og rutiner i domstolen for at løsningen skal utnyttes hensiktsmessig. Mange domstoler opplever at det tar lang tid før de behersker løsningen og forstår hvordan systemet

benyttes hensiktsmessig. LOVISA vil i en startfase også innebære mer registrering av informasjon for domstolene. Domstolene har også manuelt måtte konvertere saker i forbindelse med innføringen av første hovedleveranse av LOVISA. Totalt sett oppleves nok derfor LOVISA å skape merarbeid for de domstolene som har tatt i bruk LOVISA i 2003, men ved innføringen av andre hovedleveranse vil det i større grad fokuseres på hva som er nødvendig for at man skal nå målene for LOVISA.

Prosjektet har satt av betydelige ressurser for å sikre en vellykket utvikling og innføring av LOVISA. Godt over halvparten av prosjektets ressurspersoner har erfaring som saksbehandlere eller dommere. Det gjennomføres omfattende opplæring og bistand til den enkelte domstol når LOVISA tas i bruk. Domstolene får også hjelp av en sentral brukerstøtte over telefon.

Utviklingen av andre hovedleveranse har pågått med høy intensitet parallelt med innføring, drift og vedlikehold av første hovedleveranse. Erfaringer som er gjort i forhold til den løsningen som er i drift i domstolene tas med i utviklingen av en ny hovedleveranse.

RETTSMEKLING

Rettsmekling er en alternativ måte å løse konflikter på i sivile saker. Dette er vanligvis enklere, raskere og billigere for partene enn ordinær domstolsbehandling. Hvis konflikten løses under meklingen, slipper partene rettssak og dom. Formålet med rettsmekling er at partene blir enige om en løsning som begge kan leve med. En mekler, vanligvis en dommer, hjelper partene til å komme fram til enighet ved å fremme forståelse og å ta utgangspunkt i fra partenes interesser og behov. Rettsmekling ble ved årsskiftet utvidet fra å omfatte 20 til 38 av landets domstoler. Forslaget til ny tvistemålslov anbefaler en landsdekkende ordning. Rettsmekling løser konflikten i 70-80 prosent av sakene. Hvis dette ikke lykkes går saken til ordinær behandling i domstolen, men ofte vil meklingen ha bidratt til å forenkle den videre behandlingen.

JORDSKIFTERETTENE

Stortinget vedtok høsten 2003, etter forslag fra regjeringen, at jordskifterettene

skal administreres av DA. Det skal skje senest fra 1. januar 2006. Vedtaket innebærer også at en av de syv styreplassene i DAs styre skal være forbeholdt en jordskiftedommer eller jordskifteoverdommer. Jordskiftedommere og jordskifteoverdommere vil også omfattes av Tilsynsutvalget for dommere, Innstillingsrådet for dommere samt Sidegjøremålsregisteret.

NY ORGANISERING FOR NAMSMANNSFUNKSJONEN?

Det pågår et arbeid i Justisdepartementet med tanke på en omorganisering av bl.a. namsmannsfunksjonen i domstolene. Justisdepartementet har orientert om dette i et eget informasjonsmøte, samt deltakelse i Samarbeidsrådet for domstolene vår/sommer 2003. Det var ventet at Justisdepartementet skulle legge frem de endelige forslagene i en stortingsproposisjon høsten 2003. Dette ble utsatt til våren 2004. Det tas sikte på en behandling i Stortinget våren 2004, med iverksettelse 1. januar 2005.

UTVIKLING AV REGELVERK FOR DOMSTOLENE

Her gis en kort oversikt over noen av de regelutviklingsarbeid i 2003 som har størst betydning for domstolene.

Inndragning av utbytte – etterkontroll av lovendringene i 1999

Justisdepartementet har igangsatt et arbeid for etterkontroll av lovendringer i 1999 vedrørende straffelovens regler om inndragning av utbytte. Det som skal undersøkes er om hensynet til rettssikkerheten for siktede er godt nok ivarettatt, herunder om reglene om omvendt bevisbyrde har gitt uheldige resultater. Det skal også undersøkes om reglene for inndragning av utbytte er effektive nok

innenfor de rammer som hensynet til rettssikkerheten setter.

Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker

Barnefordelingsprosessutvalgets innstilling 1998:17 er fulgt opp gjennom *Ot.prp. nr. 29 (2002-2003)* Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker for domstolene mv.) og vedtatt av Stortinget. Reglene innebærer blant annet at dommere under saksforberedelsen kan la seg bistå av sakkyndige på nye og mer fleksible måter med sikte på konfliktdependende prosess og avtaleløsninger. Indre Follo tingrett har utviklet en modell for dette.

Videre kan retten i særlige tilfeller oppnevne en representant/advokat for å ivareta barnets interesser i forbindelse med søksmålet. Barnets rett til å bli hørt styrkes ved at aldersgrensen i barneloven senkes fra 12 til 7 år.

Fra 1. april 2004 trer de nye reglene i kraft.

Reaksjoner på lovbrudd NOU 2003:15 Fra bot til bedring

I 2003 sendte Justisdepartementet ut høring vedr. forslagene i ovennevnte NOU. Utvalgets forslag gjelder blant annet: a) Hvilke lovbrudd som bør være straffbare. b) Et nytt og generelt system for forvaltningssanksjoner. c) Å endre virkeområdet for forenklete forelegg gjennom å avkriminalisere mange av de overtredelser der forenklet forelegg brukes i dag, og å erstatte den formelle straffen med en administrativ sanksjon. Høringen ble avsluttet 1. mars 2004.

Offentlighetsutvalget NOU 2003:30

Offentlighetslovutvalgets utredning NOU 2003:30 Ny offentlighetslov, ble i desember 2003 sendt på høring til Høyesterett, lagmannsrettene og landets seks største tingretter. Forslaget berører domstolene først og fremst ved at utvalget går inn for at domstolenes forvaltningsmessige oppgaver skal være omfattet av offentlighetsloven, også når de forvaltningsmessige oppgavene følger saksbehandlingsreglene i en rettspleielov.

Høringsfristen er 1. mai 2004.

Blant de odelstingsproposisjoner som er utarbeidet i 2003 er her noen av de som mest kan påvirke domstolenes arbeidsområder:

Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) Om lov om voldgift. Departementet foreslår at loven både systematisk og innholdsmessig, baseres på United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) sin modellov for internasjonal voldgift. Lovforslaget omfatter både nasjonale og internasjonale tvister. Dette innebærer en mer detaljert og systematisk regulering av voldgiftsreglene enn etter gjeldende rett.

Ot.prp. nr. 23 (2003-2004) Om lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover. I proposisjonen foreslår departementet en ny regel i panteloven om at konkursboet skal ha legalpant i 5 prosent av verdien av alle pantsatte formuesgoder som inngår i boet. Formålet er å sikre midler til en forsvarlig behandling av konkursboet, både for å kunne finne frem til mulige skjulte midler og å avdekke eventuell økonomisk kriminalitet.

Ot.prp. nr. 60 (2002-2003) Om lov om endring i lov 15. mars 1991 nr. 3 om megling i konfliktråd. Her foreslås og er nå vedtatt statlig overtakelse av konfliktrådene.

Ot.prp. nr. 52 (2002-2003) Om lov om endringer i vegtrafikkloven mv. Domstolsbehandling av prikkbelastning og tap av retten til å føre motorvogn mv.

Ot.prp. nr. 106 (2002-2003) Om lov om endringer i domstolloven og jordskifteloven (jordskifterettens stilling og funksjoner). Jordskifterettene skal administreres av Domstoladministrasjonen og jordskiftedommerne skal omfattes av regler som sidegjøremålsregister for dommere og Tilsynsutvalget for dommere.

Ot.prp. nr. 103 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m. Departementet foreslår å innføre obligatorisk borgarleg prøving av ekteskapsvilkåra, og at det er folkeregistra som skal stå for denne prøvinga. De går også inn for at ekteskapslova får ei ny føresegn som gir fylkesmannen høve til å reise sak om eit ekteskap er gyldig eller ikkje. Departementet fremjar samtidig forslag om at reglane i ekteskapslova om kven som kan utføre ein vigsel, blir utvida til å gjelde også seremonieiarar eller tilsvarande i livssynssamfunn. Endringene trer i kraft på forskjellig tidspunkt. De siste endringene trer i kraft 1. oktober 2004.

Offentlige oppnevnte råd og utvalg

TILSYNSUTVALGET FOR DOMMERE

Tilsynsutvalget for dommere er et disiplinærorgan for norske dommere som omfatter alle juridiske dommere i tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett.

Tilsynsutvalget er et uavhengig og frittstående forvaltningsorgan. Utvalgets sekretariat er plassert i Domstoladministrasjonen. Sekretariatet er adressat for klager, og forestår saksforberedelsen inntil sakene er klare for realitetsbehandling.

Tilsynsutvalgets sammensetning:

Tilsynsutvalget for dommere består av fem medlemmer med personlige varamedlemmer. To av medlemmene er dommere, to er representanter for allmennheten, og et medlem er advokat.

Utvalget har i 2003 hatt følgende sammensetning:

Lagmann *Anne Lise Rønneberg*, leder
Personlig vara: Lagdommer *Kari Mjølhus*,
Sorenskriver *Jon Høyland*, nestleder
Personlig vara: Førstebyfogd *Eva Nygaard Ottesen*,
Overlege *Wenche Frogn Sellæg*,
Personlig vara: Fylkesmann *Inger Lise Gjorv*,
Direktør *Halvor Kjølstad*, Blå kors senter (fra 1. juni 2003)
Personlig vara: Generalsekretær *Helen Bjørnøy*,
Advokat *Trine Buttingsrud Mathiesen*,
Personlig vara: Advokat *Frode Sulland*,

Tilsynsutvalgets hovedvirksomhet

Tilsynsutvalgets vedtak treffes som hovedregel i møte. Utvalget har delegert til utvalgets leder/nestleder å avvise saker der 1) klager ikke har klagerett og klagen er åpenbart ubegrunnet, samt 2) klagefristen på tre måneder er utløpt og klagen er åpenbart ubegrunnet.

Tilsynsutvalget gjennomførte 9 ordinære møter i 2003 jevnt fordelt utover året. Utvalget mottok 63 klagesaker. Det ble truffet i alt 49 vedtak. I 29 saker ble det truffet avvisningsvedtak, 8 saker ble delvis avvist og delvis ikke gitt medhold. 12 saker ble realitetsbehandlet, og i to av disse ble det gitt disiplinærreaksjon i form

Fosen tingrett.

av kritikk. Alle vedtak som er truffet i møte er i anonymisert form tilgjengelig på nettstedet Domstol.no under meny-punktet "Klage på dommere".

En nærmere redegjørelse over tilsynsutvalgets virksomhet, samt statistikk over vedtakene, vil bli presentert i en egen årsmelding for tilsynsutvalgets for 2003.

Innstillingsrådet for dommere

Utnevnelse av dommere følger av reglene i domstoloven. Dommere utnevnes av Kongen i statsråd på grunnlag av en innstilling som Innstillingsrådet for dommere avgir til Regjeringen. Innstillingsrådet for dommere består av syv personer, derav tre dommere, en advokat, en jurist ansatt i det offentlige og to medlemmer som ikke er jurister. Innstillingsrådets medlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning for en periode.

Innstillingsrådet for dommere skal ha en bred sammensetning med hensyn til generell samfunnsmessig innsikt og domstolkompetanse. Medlemmene bør også ha interesse for rekrutteringsarbeid og personalutvelgelse. Innstillingsrådet innhenter gjennom intervju og referanser nødvendige opplysninger for å avgi innstilling. Domstoladministrasjonen har møterett og er rådets sekretariat.

Innstillingsrådet skal bidra til at dommere blir utnevnt på bakgrunn av personlige og faglige egenskaper sett i sammenheng med domstolens behov.

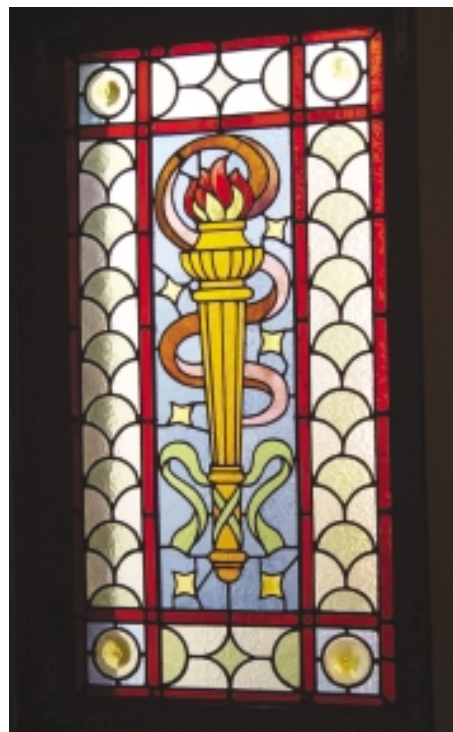
Dommerutnevnelserne har stor betydning for at domstolene skal fungere best mulig, og samfunnets tillit til domstolene er avhengig av at rekrutteringen av dommere foregår på en ryddig måte.

Innstillingsrådet for dommere har følgende medlemmer og varamedlemmer:
Sorenskriver *Gunnar Lind*, (leder)

Personlig vara: Sorenskriver *Stein Husby*,
Tingrettsdommer *Ragnhild Olsnes*,
Personlig vara:
Sorenskriver *Kirsti Ramberg*,
Politiadvokat *Elisabeth B. Løvold*,
Personlig vara: Dr. juris *Arnfinn Bårdsen*,
Selvstendig næringsdrivende *Eldbjørg Løwer*, Personlig vara: Spesialkonsulent *Alvhild Yttergård*,
Lagmann *Erik Melander*,
Personlig vara: Lagdommer *Fridtjof Mohr*,
Advokat *Per Norvald Sperre*,
Personlig vara:
Advokat *Kari Messelt Ekker*,
Generalsekretær *Bernt Bull*,
Personlig vara:
Sykepleier *Rigmor Kofoed-Larsen*.

Dommerutnevnelser

I 2003 har det blitt utnevnt 6 domstolledere og 22 dommere (derav 9 dommere i lagmannsretten). Innstillingsrådet har i den forbindelse vurdert 223 søknader og gjennomført 105 intervjuer. Intervjuene gjennomføres med deltakelse av to medlemmer i Innstillingsrådet samt en representant fra DA. I tillegg deltar domstolstolleder dersom det ikke er et domstollederembete som skal besettes. Intervjuene gjennomføres som hovedregel ved den aktuelle domstol for embetet.

Trappevindu i Høyesterett.

Domstoladministrasjonen

DOMSTOLADMINISTRASJONENS ROLLE OG ARBEIDSOPPGAVER

Domstoladministrasjonen (DA) har ansvaret for den sentrale administrasjonen av de alminnelige domstolene med unntak av forliksrådene. DA er et uavhengig organ, men justisministeren er parlamentarisk ansvarlig overfor Stortinget. Gjennom budsjettbehandlingen fastsettes sentrale retningslinjer for DAs arbeidsoppgaver og ansvarsområder.

Noen sentrale arbeidsoppgaver i DA er:

Personal-, organisasjons- og kompetanseutvikling

DA har det overordnede personalansvar, samt ansvar for målrettet HMS-arbeid, personalforvaltning og rådgivning. DA har også ansvar for kompetanseutvikling i samarbeid med domstolene. Domstolene er inne i en tid med store omstillinger, og DA vil derfor ha økt fokus på organisasjons- og lederutvikling.

Juridisk arbeid

DA besvarer generelle henvendelser knyttet til domstolenes arbeid. DA behandler også erstatningskrav fra personer som mener at domstolen har gjort erstatningsbetingede feil. DA initierer juridisk utviklings- og lovgivningsarbeid på domstolenes områder overfor Justisdepartementet.

Økonomi og eiendom

DA utformer domstolenes overordnede budsjett og legger premisser for budsjettprosessen i forhold til sentrale myndigheter. På grunnlag av Stortingets budsjettvedtak tildeler DA rammebudsjett til de enkelte domstolene. DA har en sentral regnskapsførerfunksjon og har ansvar for eiendomsforvaltningen i domstolene. DA har også ansvar for økonomisk strategistyring og felles effektiviseringstiltak.

IKT

DA er ansvarlig for drift og utvikling av domstolenes IKT-løsninger, og har det operative ansvaret når det gjelder anskaffelser, installasjoner og systemutvikling. DA gir brukerstøtte til domstolene.

Informasjon og samfunnskontakt

DA har ansvar for å utvikle informasjonsvirksomheten i og mellom domstolene, samt overfor allmennheten og mediene. Virkemidler i dette arbeidet er blant annet internettportalen www.domstol.no, intranett i domstolene, trykksaker og mediekontakt. DA skal også ivareta domstolenes interesser gjennom kontakt overfor politiske myndigheter og forvaltning. DA har det overordnede ansvar for domstolenes arkivrutiner.

Service

DA har ansvar for tilrettelegging av møtevirksomhet for råd og utvalg og det årlige domstolledermøtet og dommermøtet. DA har sekretariatsfunksjon for kursvirksomheten i domstolene. DA forhandler fram sentrale innkjøpsavtaler for domstolene og har et overordnet ansvar for å bidra til videreutvikling av service overfor domstolene og domstolenes brukere.

Sekreteriat

DA er sekretariat for Innstillingsrådet for dommere og Tilsynsutvalget for dommere. Virksomheten for disse er det gjort rede for i kapittel 6. "Offentlige oppnevnte råd og utvalg"

SIDEGJØREMÅLSREGISTERET FOR DOMMERE

1. mars 2003 ble Sidegjøremålsregisteret for dommere operativt i tråd med endring av domstoloven. Registeret inneholder opplysninger om dommeres sidegjøremål, investeringer over NOK 200.000 eller 10% eierandel i selskap, samt siste stilling før utnevning til dommer. Bestemmelsene omfatter dommere i Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene, herunder også dommerfullmektiger. Bestemmelsene omfatter både faste og midlertidige dommere. Sidegjøremål er i domstoloven definert til å være medlemskap, verv eller andre engasjementer i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune. Bestemmelsene har som utgangspunkt at alle sidegjøremål skal registreres med

unntak av medlemskap i politiske partier, trossamfunn, interesseorganisasjoner og ideelle foreninger. Verv i ideelle foreninger som har mindre enn 100 medlemmer samt enkeltstående foredrag, og lignende er også unntatt fra registrering. Sidegjøremålet skal registreres snarest mulig og senest innen en måned etter at man påtok seg det.

Registeret er tilgjengelig under meny-punktet Domstoladministrasjonen på www.domstol.no og inneholder følgende opplysninger;

- dommerens tittel, navn og domstoltilknytning
- hva gjøremålet består i
- hvem som eventuelt er oppdragsgiver
- tidspunktet for og varigheten av sidegjøremålet
- om dommeren mottar godtgjøring

Det må søkes om godkjenning for sidegjøremål i tilfelle

- som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
- som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes

Fra DAs lokaler i Trondheim.

Det samme gjelder

- deltagelse i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelser kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
- deltagelse i privat eller offentlig næringsvirksomhet,
- deltagelse i private tvisteløsningsnemnder og
- oppnevning som medlem av voldgiftsrett

Unntatt fra godkjenning

- valg eller oppnevning som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd
- valg som stortingsrepresentant, som medlem av Sametinget eller som medlem av folkevalgte organer i kommune eller fylkeskommune og
- verv i registrert politisk parti

I alle tilfeller plikter den enkelte dommer selv å sende inn opplysninger for innføring i registeret.

Med unntak av deltagelse i privat og offentlig næringsvirksomhet er myndigheten til å godkjenne alle typer sidegjøremål delegert domstolleder. Høyesterettsjustitiarius er delegert myndighet til å godkjenne alle typer sidegjøremål for dommere i Høyesterett. Domstoladministrasjonens styre har vedtatt retningslinjer for godkjenning av dommers sidegjøremål.

DOMSTOLDADMINISTRASJONENS STYRE

Advokat *Ingeborg Moen Borgerud*,
styreleder

Sorenskriver *Erik Elstad*

Lagdommer *Kjersti Graver*

Konsulent *Anne S. Nordmo*,

Advokat *Jan Fougner*

Professor *Ole Henrik Magga*,

Førsteamanuensis *Turid Moldenæs*,

DOMSTOLER I ENDRING

Domstoladministrasjonen (DA) har i 2003 gjennomført prosjektet "Domstoler i endring" hvor målet var å få en helhetlig oversikt over domstolenes ressursbehov 2004-2008. Stortingets justiskomité ba om dette i Innst. S. Nr. 4. (2002-2003).

"Komiteen ser viktigheten av å få en helhetlig oversikt over de behov domstolene har både på kort og lang sikt for å utføre en god og effektiv rettspleie. Det vil i den sammenheng være viktig å få oversikt både over bygningsmessige, tekniske og menneskelige ressurser. En slik helhetlig plan bør forelegges Stortinget".

DA nedsatte en arbeidsgruppe bestående av representanter fra domstolene for å drøfte ressursutnytingen i domstolene og å komme med konkrete forslag til bedre og mer effektiv ressursutnyting. Dette arbeidet ble ledet av sorenskriver Arild Kjerschow ved Oslo tingrett. Arbeidsgruppens rapport har tittelen "God ressursutnyting i domstolene – en forstudierapport".

En annen del av prosjektet "Domstoler i endring" var å utrede ressursbehovene i planperioden 2004-2008 i første og andre instansdomstolene og DA. Rapporten "Ressursbehov 2004-2008" gir en vurdering av ressursbehovene i planperioden.

Et sammendrag av rapportene har fått navnet "God og effektiv rettspleie – Helhetlig oversikt over domstolenes ressursbehov 2004-2008". Rapportene viser blant annet hvordan saksbehandlingstidene i domstolene kan reduseres og hvordan bedre sikkerhet og arbeidsmiljø kan realiseres.

Her er noen konklusjoner:

Saksbehandlingstid og bemanning

- Domstolene har stadig vanskeligere med å nå de mål Stortinget har satt opp for saksbehandlingstid.
- Hvis domstolene får de økonomiske rammer som rapporten viser behov for kan de av Stortinget oppsatte målene for saksbehandlingstid kunne innfris innen utgangen av 2006. Fokus vil først settes på straffesaker. Uten rammeøkninger vil ikke målene kunne nås.
- Domstolene er i utgangspunktet underbemannet. Dessuten sliter de med restanser fra tidligere år og en forventet økt og mer komplisert saksmengde.
- Det kreves ca. 85 nye dommerstillinger og like mange saksbehandlere for å realisere Stortingets mål om saksbehandlingstid i domstolene.

Styret: Fv. Erik Elstad, Kjersti Graver, Ole Henrik Magga, Knut Sæther (direktør), Ingeborg Moen Borgerud (leder), Turid Moldenæs, Jan Fougner og Anne S. Nordmo.

Bygningsmessige ressursbehov

Stortinget har vedtatt at antall tingretter skal reduseres fra 92 til 66 i perioden 2003-2008. Det vil redusere antall lokaler domstolene leier, men det stiller samtidig krav til de tinghus som skal huse de nye og større domstolene.

Planen viser til at:

- Det er nødvendig å forbedre sikkerheten og arbeidsmiljøet i domstolene. For å møte disse behov foreslås i rapporten standardkriterier for domstolens lokaler. Deler av domstolene bør av sikkerhetsgrunner være adskilt fra publikum. Arbeidsmiljøet må være akseptabelt. Lokalene skal gjennom sin plassering og utforming være med på å signalisere domstolenes uavhengighet.

- Mangel på akseptable rettssaler, kontor og rom for rettsmekling forhindrer effektiv saksbehandling for flere domstoler.

- For å få gjennomført struktur-reformen kreves et investeringsløft.

- Selv med det foreslåtte investeringsløftet vil ingen andre utbedringer av høyt prioriterte lokaler kunne gjøres før strukturreformen er gjennomført i 2008.

Hvis Stortinget følger opp planen for investeringer og drift til bygningsmessige forhold, vil domstolene i 2010 ha lokaler som sikrer god og effektiv rettspleie.

Øvrige ressursområder

Behov innenfor IKT, omstillingskostnader og kompetanseutvikling i domstolene tas også opp.

God ressursutnyttelse i domstolene

I rapporten "God ressursutnyttelse i domstolene – en forstudierapport" legges forslag for en bedre ressursutnyttelse i domstolene. De har 69 konkrete forslag til tiltak. Disse er innenfor regelverksendringer, utvikling av lederrollen i domstolen samt bedre organisering og arbeidsprosesser. På grunnlag av dette er noen delprosjekter startet opp eller under oppstart:

	Start	Slutt
LOK- prosjektet: Ledelse, Organisering, Kompetanse. Arbeide med de foreslåtte tiltakene innenfor dette felt.	Vår-04	05
Fellesavtaler for domstolene: Telefoni, kopimaskiner, strøm, kjøp av inventar, samt rammeavtaler for AV-utstyr og rådgiving.	Mars-04	Des-04
Ny organisering av regnskapsfunksjon: Prosjektet skal avklare modell for fremtidig organisering av regnskapsfunksjonen	Feb-04	Des-04
Rettsinformasjonsutvalget: Et rettsinformasjonsutvalg skal utrede hvordan domstolene kan få rask informasjon om sentrale regelendringer. Bakgrunnen er at både domstolenes oppgaver og regelverket de skal forholde seg til har økt i omfang og kompleksitet. Bedre informasjon om regelverkendringer skal for å ivareta kvaliteten på domstolenes arbeid, og en sentral løsning vil også gi en ressursgevinst.	Sept-03	Okt-04

Fra Vinger og Odal tingrett.

Andre utviklingsprosjekter som DA har gjennomført eller arbeider med:

Prosjekt	Start	Slutt
Ny fordelingsmodell: Revidering av belastningsmodellen.	Feb-04	Des-04
Ny økonomimodell (Del I kontostreng og Del II rapporter): Tilrettelegge av kontostreng og rapporter i Agresso for målstyring.	Nov-03	Juli-04
Virksomhetsmodell for DA/domstolene: Et helhetlig og forpliktende styringssystem som er basert på strategiske mål og som skal sikre at måten det tenkes, styres og ledes på er i tråd med virksomhetsplanene.	Feb-04	Des-04
Tilrettelegging for jordskifterettene: Administrativt, IT-systemer, samlokaliseringer.	Okt -03	01.01.06
LOVISA: Les om prosjektet under kapittel 5 Utviklingen i domstolene.	Vår-98	Høst-04
Infrastrukturprosjektet: Formålet med prosjektet er å sikre gode og fremtidsrettede basisløsninger innen IT som skal være fundamentet for informasjonsbehandling i domstolene.	Jan -03	Nov-03
Hurtigere Straffesaksavvikling i Oslo: Vurdering av endringer i rutiner, regelverk og samarbeid som kan føre til en mer effektiv straffesaksavvikling. En innstilling er lagt fram til justisministeren. Arbeidsgruppen har nå mandat for koordinering og oppfølging av forslagene.	Feb-03	Des-04
Felles intranett: Prosjektet skal utvikle en felles elektronisk informasjonskanal/kilde for domstolene i form av et intranett. Intranettet skal være tilgjengelig for alle domstolene.	Mars-03	Høst 04
Servicestrategi: DA har etablert et prosjekt som skal utvikle en servicestrategi med en ressursgruppe som består av ansatte i domstoler, samt representanter fra pressen, statsadvokatene og advokatene, i tillegg til arbeidstakernes organisasjoner.	Des-03	Vår-05
Videokonferanse: En arbeidsgruppe la høsten 03 fram en forprosjektstudie om bruk av videokonferanse i domstolene, blant annet ved rettslig avhør (fjernavhør). På bakgrunn av forprosjektrapporten, ønsker DA å etablere et forsøksprosjekt i utvalgte domstoler.	Aug-03	Des-06
Strukturenderinger: Les om prosjektet under kapittel 5 Utviklingen i domstolene.	Juni-01	08

Hamar tinghus.

IK- strategi: Det er vedtatt en informasjons- og kommunikasjonsstrategi for Domstoladministrasjonen som også omfatter felles informasjon og kommunikasjon for domstolene. Iverksettelse omfatter blant annet felles basisinformasjon, nytt domstolmagasin "Rett På Sak", utvikling av nettsteder, tiltak for samfunnskontakt.	Jan-03	Des-03
Avklaring om fremtidig organisering av DA Oslo: Avklare den organisasjonsmessige tilknytningen til Domstoladministrasjonens IT-enhet	Aug-03	Mars-04
Sikkerhetsvurdering lokaler: Analyse av trusselbildet for domstolene og vurdering av ulike tiltak.	Juni-04	Des-04
Tilrettelegging for funksjonshemmede: Kartlegging av de fysiske forholdene i domstolene og vurdering av ulike tiltak.	Mars-04	Juni-04
Tinglysing: Les om prosjektet under kapittel 5 Utviklingen i domstolene	Juni -02	Mars -07
Organisering av Oslo-domstolene Hvor stor en domstol bør være, saklig og stedlig virkekrets og spesialisering av dommere.	Nov-04	

Fra Stavanger tingrett.

Kompetansesarbeid

Den sentrale delen av kompetansesarbeidet i domstolene har også i 2003 vært drevet av Etterutdanningsrådet for dommere (EUR) og Opplæringsrådet for funksjonærer i domstolene (ORF). I tillegg har åtte dommere hatt studiepermisjon gjennom Studiepermisjonsordningen for dommere.

EUR har dette året gjennomført kurs og seminar i strafferett og straffeprosess, sivilprosess med vekt på domsskriving, økonomi og regnskap, dommeretikk og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). I tillegg har rådet gjennomført tre startkurs for dommere og deltatt i utvikling og iverksetting av lederutviklingsprogrammet i domstolene. For øvrig hadde EUR ansvar for SEND-seminaret i Bergen høsten 2003, hvor prosessen i andreinstans-domstolene var tema. Ut over dette har et stort antall dommere deltatt i seminar i inn- og utland, blant annet deltok 19 dommere i studiereise til Strasbourg og Luxembourg.

ORF har dette året gjennomført et omfattende kursprogram med blant annet to kurs i hhv. Notarius publicus, sivilprosess og økonomiforvaltning. I tillegg er det gjennomført grunnopplæring, kurs i rettsgebyr og salærforskrift, straffeprosess for førsteinstans, tinglysning og skifte/dødsfall. Til sammen 14 kurs med vekt på IKT/applikasjoner ble gjennomført i 2003. ORF startet høsten 2003 en omfattende satsing på kurs i Agresso. Denne satsingen kom i stand etter klare signaler fra mange domstoler, og det ble gjennomført sju ekstrakurs i løpet av høsten. I 2003 har ORF utviklet et spesielt tilrettelagt jussstudium for saksbehandlere. Studiet startet 22. januar 2004, og avsluttes i november 2004.

Kompetanseutviklingsprogram for ledere i domstolene - KUL-programmet

Flere større endringsprosesser er allerede igangsatt i domstolene, og særlig domstolene i første instans berøres direkte av at tinglysingsoppgavene tas ut av domstolene, en del domstoler slås sammen og domssogn endres, og dagens organisering av arbeidet i domstolene vil gjennomgå kontinuerlige endringer gjennom blant annet økt bruk av IKT, endring av regelverk, rutiner og resultatoppfølging.

Som et ledd i å bistå domstolene i endringsprosessene, ble det vinteren 2002/2003 og 2003/2004 gjennomført et kompetanseutviklingsprogram for ledere (KUL) i domstolene.

Programmet ble opprinnelig utviklet som et samarbeid mellom Justisdepartementet, Etterutdanningsrådet for dommere, Opplæringsrådet for funksjonærer og Statskonsult. Domstoladministrasjonen har overtatt Justisdepartementets rolle, og etter 2003 er det DAs ansvar å videreutvikle denne type tiltak. KUL har så langt fått positive tilbakemeldinger fra deltakerne, samtidig som programmet har blitt lagt opp med en viss fleksibilitet i forhold til deltakernes ønsker og behov.

Programmet har så langt blitt gjennomført i to runder à tre samlinger på 2-3 dager, totalt har ca. 30 deltakere fra 17 mindre og mellomstore førsteinstansdomstoler gjennomført KUL. Deltakerne har vært sorenskrivere og saksbehandlere med lederoppgaver. Etter at pilotprogrammet var gjennomført vinteren 2002/2003, ble programmet evaluert og korrigert før andre runde ble gjennomført vinteren 2003/2004. Det er et uttalt mål at alle domstolene i første instans i løpet av noen år skal få dette tilbudet, og at det etter hvert skal utvikles et tilsvarende program også for domstolene i andre instans. Programmet vil videreføres når signalene fra et mer omfattende lederskapsprosjekt er på plass ultimo 2004.

